

19.1.2021

Sivistysvaliokunta

sähköposti: SiV@eduskunta.fi

Viite Sivistysvaliokunta lausuntopyyntö 18.12.2020

Suomen kestävän kasvun ohjelma

Aalto-yliopisto kiittää mahdollisuudesta lausua tässä tärkeässä asiassa. Kestävän kasvun ohjelman tavoite tukea sekä lyhyen aikavälin elpymistä että pitkän aikavälin uudistumista on ihailtava ja kannatettava, mutta myös hyvin haastava. Vaikuttavuuden kannalta on keskeistä, että lyhyen aikavälin elvyttämistoimet eivät hidasta uudistumista. Lyhyemmän aikavälin elvytyksen tulee olla alisteista pidemmän aikavälin uudistamisen tavoitteelle.

On tärkeää, että ohjelma on sitoutunut kasvun kestäväyyteen ja vihreään siirtymään. Kuten ohjelmaluonnos toteaa, tämäkin korostaa uudistumista, uusia teknologioita ja innovaatioita kaikilla ohjelman painoalueilla. Kaiken perustana tulee olla uutta luova ja uusia mahdollisuuksia avaava tutkimus. Edelleen on erinomaista, että tavoitteeksi on asetettu globaaliin eturintamaan nousu vahvuusaloilla. Kolmanneksi ohjelmaluonnos ymmärtää hyvin, suomalaisten hyvinvoinnin kasvu perustuu nimenomaan tuottavuuden kasvuun ja että Suomen oloissa tuottavuuden kasvu perustuu lähes yksinomaan uusiin teknologioihin, innovaatioihin ja koulutukseen.

Ohjelmaluonnos toteaaakin hyvin perustellusti, että kaikkien kestävän kasvun ohjelman päätavoitteiden – uusiutumisen, kestävyiden ja kasvun – perusta on TKI-toiminnassa ja koulutuksessa, ja että tavoitetason täytyy olla globaali eturintama. Tästä seuraa suoraan kaksi tärkeintä huomiota Suomen kestävän kasvun ohjelman luonnokseen:

- TKI-toiminnan täytyy olla kaikkien ohjelman kuuden painoalueen keskiössä, ei vain ensimmäisen painoalueen, joka otsikkotasolla mainitsee TKI-toiminnan. TKI-toiminta ei ole muista painoalueista erillinen aihepiiri, vaan kaikkien painoalueiden menestyksen täytyy perustua entistä vahvempaan TKI-toimintaan ko. painoalueella.

19.1.2021

- Kestävän kasvun ohjelman hankkeiden on oltava laadultaan ja vaikuttavuudeltaan kansainvälisesti merkittäviä. Tämä edellyttää hankkeilta kriittisen massan ylittävää kokoa. Ohjelmaa ei pidä hajottaa liian pieniin ja vaikuttavuudeltaan vähäisiin hankkeisiin; sellaisiin on muita tukimekanismeja. Vain tällä tavoin voidaan toteuttaa tavoite globaalin eturintaman saavuttamisesta. Tämä on myös paras tapa varmistaa se, että hankkeet kykenevät houkuttelemaan merkittäviä yksityisiä investointeja ja yhteistyökumppaneita jopa kansainvälisesti.

Yhteiskuntaa uudistavan TKI-toiminnan ollessa Suomen kestävän kasvun ohjelman ytimessä keskeiseksi haasteeksi nousee koko TKI-toimintojen kokonaisuuden tehokas käsittely.

TKI-toiminta muodostaa kokonaisuuden, jossa eri alueet ovat riippuvaisia toisistaan. Modernissa TKI-ajattelussa on myös siirrytty lineaarisen innovaatioketjun mallista, jossa eri osat seuraavat toisiaan ajallisesti ja muutenkin toisistaan erillisinä, TKI-ekosysteemiajatteluun. Ekosysteemimallissa TKI-toimintojen eri alueet kehittyvät samanaikaisesti toisiinsa vaikuttaen ja eri alueiden haasteita yhdessä ratkoen. Tämä varmistaa tutkimuksen yhteiskunnallisen relevanssin ja toisaalta kaupallistettavien innovaatioiden merkittävyyden, koska perustuvat vahvalle perustutkimukselle.

Yksi Suomen TKI-järjestelmän haasteita on, että kokonaisuutta jäsennetään vielä osin vanhan lineaarimallin mukaisesti. Tarkastelemme usein tutkimusta erillään kehittämis- ja innovaatiotoiminnoista, tai innovaatioiden kaupallistamista irrallaan tutkimus- ja kehittämistoiminnoista, ja tukijärjestelmämme noudattelevat tätä jakoa. Siksi onkin tärkeää, että Suomen kestävän kasvun ohjelma painottaa Suomen TKI-tiekartassakin kuvattua kumppanuusmallia, jossa yliopistoja, yrityksiä ja julkista tai kolmatta sektoria edustavat tutkimusyksiköt, tuotekehittäjät ja kaupallistajat toimivat monisuuntaisessa yhteistyössä uusien innovaatioiden luomiseksi. Hyvästä lähtökohdasta huolimatta näemme tässä erityisesti kaksi toisiinsa liittyvää haastetta:

- Suomen TKI-infrastruktuurit eivät ole riittävällä tasolla kansainvälisesti merkittävän vaikuttavuuden kannalta. Erityisenä ongelmana ovat testaus- ja pilotointiympäristöt, joissa tutkimusinfrastruktuureissa saavutettuja läpimurtoja kehitetään kaupallistettavaan muotoon. Tällaisissa koelaitoksissa ja muissa TKI-infrastruktuureissa tutkimustoimijat yhdessä yritysten kanssa testaavat ja kehittävät sellaisia uusia ratkaisuja, joissa on suuri potentiaali, mutta jotka eivät vielä yllä kannattavaan liiketoimintaan. Erityisesti vaikeassa maailmantalouden tilanteessa yrityksillä ei ole mahdollisuuksia itse rakentaa testausympäristöjä, ja siksi tutkimuslaitosten ja yliopistojen tarjoama yhteiskäyttöinfrastruktuuri on elintärkeää elpymiselle ja kestävälle kasvuille. Laadukkaat TKI-infrastruktuurit ovat myös merkittävä vetovoimatekijä huippuosaajien globaalissa houkuttelemisessa ja kiinnittämisessä suomalaisiin osaamiskeskittymiin. Tällaisten ympäristöjen ja infrastruktuurien tuki Suomen kestävän kasvun ohjelman eri painoalueilla tulisi nostaa ohjelman kärkeen.

19.1.2021

- Kumppanuusmallia on tarkoitus rakentaa tuomalla yhteen Suomen Akatemian ja Business Finlandin TKI-instrumentteja ja -rakenteita. Jatkossa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että TKI-rahoituksen eri toimijat ja instrumentit täydentävät toisiaan saumattomasti ilman, että TKI-toimintojen kokonaisuudesta jokin osa, tai osien liittyminen yhteen, jää huomioimatta. Tämä on erityisen haastavaa, koska helposti ajattelemme vanhan lineaarimallin mukaisesti, että Suomen Akatemian ja Business Finlandin instrumentit tarttuvat toisistaan riippumattomiin osiin innovaatioketjua. Elämme kuitenkin tilanteessa, jossa ketjun sijaan innovaatiot kehittyvät ekosysteemeissä, jolloin tällainen erottelu on harhaanjohtava. On pystyttävä luomaan rakenteita ja tuki-instrumentteja – joko tuomalla olemassa olevia instrumentteja paremmin yhteen, tai luomalla kokonaan uusia – jotka kykenevät huomioimaan koko TKI-kokonaisuuden samanaikaisen yhteiskehittämisen eri toimijoiden saumattomassa yhteistyössä. Kun kumppanuusmallia rakennetaan olemassa olevista instrumenteista kokoamalla, ilmeinen riski on, että mallia rakennetaan byrokraattisista rakenteista käsin eikä TKI-toiminnan nykyisestä ekosysteemitodellisuudesta lähtien.

Jos rahoitusinstrumenttien yhteensovittaminen onnistutaan tekemään siten, että innovaatioiden kuolemanlaakso – tiedelähtöisen tutkimuksen ja yrityslähtöisten kaupallistamistoimet yhteen saattava testaus-, kehitys- ja pilotointityö – todella onnistutaan kattamaan, niin Suomen Akatemian lippulaivahankkeet ja toisaalta Business Finlandin merkittävimmät hyödyntämisinstrumentit muodostavat hyvän lähtökohdan, koska ne rakentavat kansainvälisen mittakaavan laadulle ja vaikuttavuudelle. Onnistumisen ehtona tällöin on eri instrumenttien saumaton yhteenliittyminen ja riittävän laadukkaat testaus- ja kehitysympäristöt. Myös osaamisen kehittäminen ja jatkuva oppiminen on keskeinen osa Suomen kestävä kasvun ohjelmaa. Yliopisto- ja korkeakoulukentän merkityksen ytimessä on sen opetus- ja koulutusvastuu, mukaan lukien jatkuvan oppimisen tavoitteet ja toimenpiteet. Yliopistot huolehtivat paitsi tämän hetken, myös tulevaisuuden osaajien kouluttamisesta kaikilla akateemisilla koulutustasoilla. Koulutusvastuut ovat pitkäaikaisia sitoumuksia, joiden rahoittamisen tulee olla pitkäjänteistä. Jos Suomen kestävä kasvun ohjelmaa käytetään esimerkiksi yliopistojen ja korkeakoulujen aloituspaikkojen määrän kasvattamiseen, on lisärahoituksen siirryttävä perusrahoituskehikseen laadun ja kilpailukyvyn varmistamiseksi myös jatkossa.

Jatkuvan oppimisen kehittämisessä ja toteuttamisessa keskeinen hanke on koko korkeakoulukentän yhdessä määrittämä digivisio, jonka toteuttamista elpymisrahoitus voi vauhdittaa merkittävästi. Digivisio toteuttaminen mahdollistaa myös koko maan koulutustarjonnan joustavan hyödyntämisen yksilöllisten opintopolkujen rakentamisessa paikasta riippumatta. Investoimalla digivisioon Suomella on mahdollisuus luoda maailmanlaajuisesti ainutlaatuinen oppimisen ekosysteemi, joka osaltaan vahvistaa kansainvälistä kilpailuetuamme. Tämä olisi hieno panostus Suomen kestävä kasvun tukemiseksi.

AALTO-YLIOPISTO

Ilkka Niemelä
rehtori